

Recenzie a anotácie

M o s n ý, P. a kol., Nacistické protizidovské zákonodarstvo a stredná Európa.
Praha : Leges, 2018, 280 s.

Predmetná monografia vznikla v rámci riešenia grantového vedeckovýskumného projektu VEGA č. 1/0549/15 a je výsledkom práce štyroch autorov z Katedry právnych dejín Právnickej fakulty Trnavskej univerzity. Samotnú knihu tvoria dve časti, aj keď takto systematicky členená nie je. Prvá časť tvoriaca na 73 stranách asi štvrtinu publikácie sa zaoberá komparáciou protizidovskej legislatívy v nemeckej ríši, maďarskom kráľovstve i Slovenskej republike. Druhú časť monografie s prevažnou väčšinou textu predstavujú znenia právnych noriem týkajúcich sa zvolenej problematiky.

Po **predhovore** autorov sú prvou kapitolou **Teoretickoprávne aspekty totalitarizmu** s popisom morálnej teórie ako základu politického systému, ako aj procesu tvorby autority i charakteristickými znakmi totalitných štátov.

Nasledujúca kapitola **Norimberské zákony** sa už venuje vzostupu moci NSDAP v Nemecku z obdobia rokov 1933 – 1934, charakteristike nacistického štátu a priamo aj zákonom o ríšskej vlajke, o ríšskych občanoch a na ochranu nemeckej krvi a nemeckej cti (*Nürnberg Gesetze*).

Kreácie reštrikčnej normotvorby sa týka tretia kapitola pomenovaná **Prvky a predpoklady protizidovského zákonodarstva v období nacistického panstva**. Autori v nej však nevynechávajú ani historický vývoj právnej úpravy existencie vyznávačov Mojžišovej viery na území Slovenska od IX. storočia obsiahnutý v Nomokánone, Legende o živote Sv. Klimenta či v Raffelstettenskom colnom poriadku. Autori spomínajú, že napr. už za kráľa Ladislava boli zakázané manželstvá medzi kresťanmi a Židmi, pri uvádzaní panovníka by však bolo vhodnejšie uviesť jeho historické číslovanie, keďže išlo o právny predpis z čias vlády Ladislava I. Svätého a v Uhorsku panovali ďalší štyria Ladislava

vovia (za šiesteho sa navyše často uvádza Ladislav VI. Pohrobok z dynastie Babenberg – Habsburg). V tejto časti sa spomínajú aj ďalšie proskripčné ustanovenia týkajúce sa príslušníkov izraelskej relígie, autori zaujímavo uvádzajú i zavádzanie povinností pre Židov v iných európskych krajinách ako nosenie červených plášťov, špicatých klobúkov či žltých kruhov na odeve o stáročia tak predchádzajúcich príznačné šesťcípce žlté hviezdy z čias druhej svetovej vojny. Legislatíva XX. storočia je naznačená od prvého perzekučného zákonného článku XXV/1920 prijatého v Maďarsku až po nemeckú a slovenskú právnu úpravu tridsiatych a štyridsiatych rokov minulého storočia.

Ďalšia kapitola **Prvý protizidovský zákon v potrianonskom maďarskom štáte** už podrobnejšie rozoberá zák. čl. XXV/1920 o úprave zápisu na vedecké univerzity, umelecké univerzity, budapešťanskú univerzitnú ekonomickú fakultu a právnické akadémie. Ako autori spomínajú, išlo o prvý európsky zákon s protizidovským obsahom zavádzajúcim kvóty pri prijímaní na vysoké školy (*numerus clausus*), a nepochybne bol aj produktom bieleho teroru po potlačení komunistického experimentu v Maďarsku, ktorého prominenti mali väčšinou židovský pôvod. K označeniu Maďarska z rokov 1918 – 1919 je možné na rozdiel od autorov uviesť oficiálne názvy štátu Maďarská ľudová republika a Maďarská sovietska federatívna republika rád. Predsedom vlády Maďarskej ľudovej republiky sa však v rozpore s údajom zo s. 55 nestal v januári 1919 Mihály Károlyi, ale O. Dénes Berinkey (M. Károlyi gróf von Nagykárolyi zastával úrad prvého prezidenta Maďarska).

Kapitola **Náhľad do populačnej politiky v stredoeurópskom priestore v období II. svetovej vojny** si vybrala v odvetví občan-

skeho práva komparáciu protižidovskej právnej úpravy manželstiev na Slovensku podľa nariadenia č. 198/1941 Sl. z. (tzv. židovského kódexu) a v Maďarsku v zmysle zák. čl. XV/1941, keďže obe normy novelizovali v týchto štátoch uhorský zákonný článok XXXI/1894 o manželstvom práve.

Druhá časť monografie je veľmi vhodne autormi predstavovaná úplnými textmi vybranej protižidovskej legislatívy v **Nemecku** (už spomenuté norimberské zákony), **Maďarsku** (už uvedený zák. čl. XXV/1920, ďalej 1., 2. a 3. protižidovský zákon teda advokátov, lekárov, inžinierov, umelcov či novinárov sa týkajúci zák. čl. XV/1938 o zabezpečení lepšej rovnováhy spoločenského a hospodárskeho života, zák. čl. IV/1939 o obmedzení zapojenia Židov do verejného a hospodárskeho života, spomenutý zák. čl. XV/1941 a napokon vykonávajúce nariadenia maďarského kráľovského ministerstva č. 4350

M. E. z 24. 6. 1938 i č. 7.720 M. E. z 19. 8. 1939) a na **Slovensku** (ústavný zákon č. 330/1938 Zb. z. a nar. a vládne nariadenie č. 63/1939 Sl. z. o vymedzení pojmu žida a usmernení počtu židov v niektorých slobodných povolaniach i vyššie uvedené vládne nariadenie č. 198/1941 Sl. z.).

Publikáciu Nacistické protižidovské zákonodarstvo a stredná Európa možno dozaista označiť za pútavý a prehľadný príspevok k dejinám štátu a práva z pera slovenských autorov. Uznanie si zaslúži aj za poskytnutie podrobnej právnej úpravy susedného Maďarska týkajúcej sa rasového zákonodarstva z doby neslobody, ktorá u nás ešte nebola publikovaná. Táto kniha je vhodnou pomôckou pre všetkých právnikov, historikov, ale i laikov zaoberajúcich sa pros-kripciami židovského obyvateľstva strednej Európy v období holokaustu.

Rudolf M a n i k*

---

* JUDr. PhDr. Rudolf M a n i k, PhD., MBA, MHA, advokát, Košice.